

Панченко В. Г.,
*доктор економічних наук,
директор Аналітичного центру економіко-
правових досліджень та прогнозування,
Федерація роботодавців України*

ПОТЕНЦІАЛ ТА МЕЖІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ: РЕВІЗІЯ НОРМАТИВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ УРЯДОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Коронакриза легітимізувала використання урядами нетрадиційних інструментів економічної політики та стабілізаційної макроекономічної політики зокрема, а відтак поясненню процесів, що характеризують сучасну економіку, які в дедалі більш довільній манері інтерпретуються провідними економістами та експертами як «нова норма» [1; 2], «нова норма 2.0» [3], «VUCA-економіка» (*нестабільна, невизначена, складна і неоднозначна від англ. volatility, uncertainty, complexity i ambiguity*) [4], «нова нормальність» або «століття безладу» [5], має передувати ревізії економічної теорії на предмет її спроможності запропонувати дієвий інструментарій протидії сповзанню в чергове «втрачене десятиліття». Парадокс полягає ще й в тому, що «нова норма» або «нова нормальність» стала означати не тільки існуючий стан речей і суперечливі тенденції, але і бажаний стан, трансформуючи змістовне наповнення поняття «криза», надаючи їй конотації стадії циклу, що може спровокувати поштовх до розвитку [6; 7; 8; 9]. Під «новою нормою» розуміється гранично широке коло явищ: це і розвиток економіки переважно на основі технологічних та інституційних інновацій; і активізація споживчого попиту; і синхронізація динаміки макроекономічних показників; і зміна політики щодо іноземного капіталу (перекриття лазівок для вилучення інвесторами надприбутків); і нетерпиме ставлення до будь-яких проявів нерівності та корупції; і виразний запит на державно-приватне партнерство; і акцент на сталому розвитку [10-13] та екологізації міжнародної співпраці, і, що важливо, криза декоординації міжнародної економічної політики, яка проявляє себе в імплементації різних видів політики економічного націоналізму [14-

15] та зрештою – в зрушенні в бік деглобалізації [16].

Адже «нова норма» передбачає також екзогенізацію національних економічних політик щонайменше п'ятьма каналами – подібності макроекономічних умов, зовнішньоторговельним, фінансовим, інформаційним та політичним. Міжнародна координація економічної політики, що реалізується через постійну модифікацію монетарної, фіскальної політики, а також політики обмінного курсу країн-учасниць міждержавної взаємодії на національному, регіональному і глобальному рівнях, дедалі більше ускладнюється в процесі використання країнами потенціалу зазначених політик при здійсненні стабілізаційних макроекономічних програм та задля сприяння економічному зростанню та розвитку і набуття ними нових порівняльних переваг в міжнародному поділі праці.

В умовах коронакризи повернення до кейнсіанських трактувань економічної політики, за якою була закріплена її стабілізаційна функція, з огляду на актуалізовану під впливом економічної депресії необхідність пошуку відповідей на проблему падіння обсягів випуску і споживання та зростаючого безробіття, було спровоковано запитом на пошук інструментів ефективного впливу на сукупний попит та визначення характеру й тривалості державних інтервенцій на макrorівні. В даній статті, вживаючи поняття «економічна політика», ми надаємо їй характеристик, іманентних інституційному підходу до інтерпретації її змістовних ознак, лишаючи поза розглядом дії уряду, що впливають на окремі ринкові суб'єкти (соціальна), окремі ринки (конкурентна політика) або сектори економіки (структурна політика), розуміючи під нею: 1) політику, що регламентує економічну діяльність; 2) політику впливу на господарські процеси (фіскальна, монетарна, валютна, боргова політики); 3) політику росту. Конкретизуючи її характеристиками «міжнародна» та «макроекономічна», ми підкреслюємо здатність такої політики здійснювати вплив на економічну ситуацію всередині країни та за її межі в процесі досягнення поставлених перед нею цілей сприяння встановленню природної норми безробіття, цінової стабільності, зростання сукупного випуску та забезпечення рівноваги платіжного балансу. Досягнення двох останніх із перелічених цілей, визначених на рівні національної економіки, передбачає використання урядом

інструментів, які здатні свідомо «викривлювати» ринок, корегувати або доповнювати дію ринкового механізму, а відтак воно супроводжується впливом на процеси, що протікають на міжнародному рівні співпраці, формуючи запит на координацію економічних політик на міжнародному рівні, без якої країни зануряться в регуляторну конкуренцію [17] або т.зв. «нормативні війни».

За інституційним підходом, в межах якого виокремлюється три типи формалізованого впливу держави на економіку (*державне регулювання* шляхом створення за допомогою юридичних інструментів інституційного середовища, в якому функціонують економічні агенти; *державне втручання* в процесі створення довгострокових «правил гри» загального призначення, так і для визначення тимчасових дій, приписаних в імперативному порядку обраним групам економічних агентів; *присутність держави в господарських процесах*, яка безпосередньо не пов'язана з цілями адаптованої економічної політики, а передбачає здебільшого захист прав власності), макроекономічна політика інтерпретується як різновид державного втручання та розглядається щонайменше в двох її варіаціях – стабілізаційної політики та макроекономічної політики стимулювання довгострокового росту.

За підходом Р. Масгрейв та П. Масгрейв, макроекономічна стабілізація є однією з трьох основних функцій економічної політики, доповнюючись алокаційною функцією (яка передбачає оптимізацію використання факторів виробництва та підвищення продуктивної спроможності нації, виходячи з географічної, структурної та секторальної специфіки країни) та функцією розподілу доходів між економічними агентами. Відтак якщо стабілізаційна функція економічної політики передбачає фокусування на пошуку короткострокових рішень проблеми скорочення розриву між фактичним і потенційним ВВП в умовах рецесії або «перегріву» економіки (що передбачає: скорочення циклічного безробіття; зменшення циклічних коливань; нейтралізацію шоків попиту та пропозиції), то її алокаційна й дистрибутивна функції спрямовані на сприяння довгостроковому економічному росту, технологічні та структурні перетворення. Прикметно, що хоча запит на стабілізаційну

політику формується здебільшого під впливом екзогенних за своєю природою макроекономічних шоків, а її реалізація неминуче впливає на умови і характер встановлення не лише внутрішньої, але й зовнішньої рівноваги (що й визначає використання такої її характеристики, як «міжнародна»), в умовах глобальної дивергенції економічного розвитку з іманентними їй платіжними, фіскальними, бюджетними дисбалансами, країни з ринками, що формуються, використовують окремі елементи алокаційної політики (інституційна, структурна, конкурентна, промислова політики) в процесі реалізації стабілізаційних програм. І якщо пруденційна функція антикризової політики полягає у створенні умов для запобігання циклічним коливанням, то стабілізаційна або контрциклічна політика є реакцією на події, що вже відбулись, і ставить за мету повернення економіки до стану, в якому фактичний ВВП відповідає потенційному, а безробіття знаходитиметься на відмітці свого природного рівня.

Розглядаючи міжнародну економічну політику як сукупність принципів, економічних методів та інструментів, а також їхнього інституційного забезпечення, за допомогою яких уряди держав, забезпечуючи внутрішнє функціонування національних економік, визначають особливості функціонування структурних елементів світового господарства і відтак здійснюють вплив на діяльність інших суб'єктів міжнародних економічних відносин, ми маємо на увазі, в першу чергу, використання державами інструментів монетарної (грошово-кредитної) та фіскальної (бюджетно-податкової) політик. Такий підхід хоча й частково обмежує поняття «міжнародна економічна політика» реалізацією нею її стабілізаційної функції, проте, будучи застосованим до опису особливостей господарювання розвинених країн в процесі їхнього запобігання рецесії, підкреслює її здатність до ринкової корекції, а часом – і управління ринком.

Література:

1. El-Erian M. A New Normal. Secular Outlook. PIMCO. 2009. URL: http://media.pimco.com/Documents/Secular%20Outlook%20May_09%20mailWeb%20FINAL3.pdf.

2. El-Erian M. Navigating the New Normal in Industrial Countries. Washington: Per Jacobsson Foundation, 2010. 37 p.
3. El-Erian M. PERSPECTIVES: The New Normal 2.0. The Journal of Portfolio Management. 2020. Vol. 64 (7). P. 5-7.
4. Mack O., Khare A., Kramer A., Burgartz Th. Managing in a VUCA world. New York: Springer, 2016. 259 p.
5. The Age of Disorder – the new era for economics, politics and our way of life. URL: https://www.db.com/newsroom_news/2020/the-age-of-disorder-the-new-era-for-economics-politics-and-our-way-of-life-en-11670.htm.
6. Глобальні тенденції 2030: альтернативні світи. Національна рада з розвідки. URL: http://www.nkibrics.ru/system/asset_publications/data/53c7/b3a1/676c/7631/400a/0000/original/Global-Trends-2030-RUS.pdf?1408971903.
7. Панченко В. Г., Резнікова Н. В. Нова норма світової економіки як середовище становлення неопротекціонізму. Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». 2014. № 4. URL:: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3144.
8. Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Нова норма світової економіки: зміст та ключові ознаки глобальних ризиків у контексті незалежності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 9. С. 5–10.
9. Reznikova N., Ivashchenko O., Rubtsova M. Global problems as a subject of interdisciplinary studies in the focus of international economic security and sustainable development. *Економіка та держава*. 2020. № 7. С. 24-31.
10. Osaulenko O., Yatsenko O., Reznikova N., Rusak D. The Productive Capacity of Countries Through the Prism of Sustainable Development Goals: challenges to international economic security and to competitiveness. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2020. Vol 2 (33). P. 492-499.
11. Reznikova N. Ecological imperatives for extension of globalization processes: problem of economic security. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 21. С. 23-26.
12. Іващенко О. А. Політекономія сталого розвитку: інституційні важелі забезпечення трансформаційного управління. *Стратегія*

розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2020. С. 235-238.

13. Іващенко О. А. Концепція сталості у фокусі цілей сталого розвитку. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2019. С. 289 - 291.

14. Bulatova O. V., Panchenko V. G. Neo-protectionism as a challenge to the liberal regulation. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: економіка*. 2018. Вип 16. С. 86-93.

15. Панченко В. Г., Резнікова Н.В. Неопротекціонізм як інструмент усунення внутрішньої суперечності лібералізму. *Ефективна економіка*. 2016. №1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5781>

16. Ivashchenko O., Reznikova N. Projections of deglobalization in the contemporary international economic relations in the context of the paradigm of globalism. *Bulletin of Mariupol State University. Series: Economics*. 2018. Vol. 15. P. 98-106.

17. Panchenko V., Reznikova N., Bulatova O. Regulatory Competition in the Digital Economy: New Forms of Protectionism. *International Economic Policy*. 2020. № 1-2 (32-33). P. 49-79.